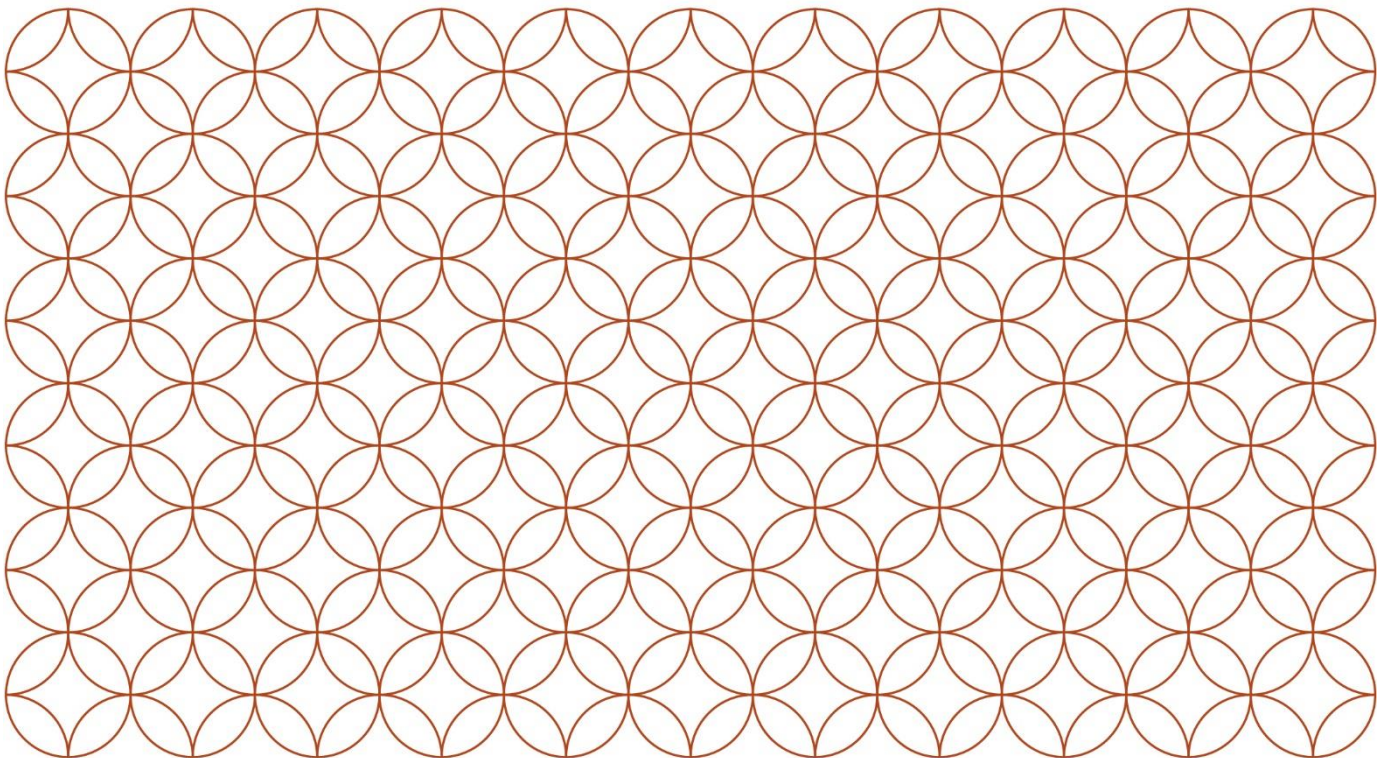

REDOVISNING AV
REGERINGSUPPDRAG

Regeringsredovisning av Läslyftet 2021–2023

Insatser för att stärka barns och elevers språk-, läs- och skrivutveckling i förskoleklassen och lågstadiet samt förskolan

Skolverket

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

Dokumentdatum: 2023-11-16

Diarienummer: 2023:1779

Skolverket, Stockholm 2023

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Inledning.....	5
1.1 Syfte och mål.....	5
2. Läslyftets genomförande	6
2.1 Kompetensutvecklingsmodell	6
2.2 Didaktiskt material	7
2.3 Webbplattform med didaktiskt material	7
2.4 Statsbidrag.....	8
2.4.1 Förutsättningar för genomförande	8
2.4.2 Deltagande 2021–2023.....	9
2.5 Handledare.....	10
2.5.1 Innehåll och genomförande av handledarutbildning	10
2.6 Stöd till handledare och rektorer	11
2.7 Kommunikationsinsatser	12
2.8 Övriga insatser kopplade till Läslyftet	12
3. Uppföljning.....	14
3.1 Extern utvärdering	14
3.2 Skolverkets uppföljningar	15
4. Skolverkets slutsatser och kommentarer	16

Sammanfattning

I enlighet med regeringsuppdraget för Läslyftet har Skolverket genomfört insatser riktade mot förskoleklassen och grundskolan och motsvarande skolformer under åren 2021–2023 samt insatser riktade mot förskolan under året 2023. Inom ramen för Läslyftet har Skolverket fördelat statsbidrag och utbildat handledare i att leda kollegialt lärande.

Barn och elever har rätt att möta en undervisning som tidigt stödjer deras språk-, läs- och skrivutveckling. Förskolors och skolors arbete med att utveckla undervisningen behöver därför vara en ständigt pågående process. Skolverket välkomnar därför det förnyade uppdraget att genomföra Läslyftet i förskoleklassen och lågstadiet från 2021 och att statsbidraget för Läslyftet från år 2023 även ska omfatta förskolan.

Intresset för att söka statsbidrag för Läslyftet i förskoleklassen och lågstadiet var under läsåren 2021/22 och 2022/23 lågt i förhållande till statsbidragets storlek. Alla som sökte och uppfyllde kriterierna fick bidraget beviljat. Inför läsåret 2023/24, då även förskolan tillkom som målgrupp, ökade intresset och söktrycket var då högt både från förskolan och från förskoleklassen och lågstadiet. Ett urval behövde därför göras. I urvalet prioriterades, i enlighet med regeringsuppdraget, förskolor och skolor med socioekonomiska utmaningar. Skolverket delar regeringens bedömning att de förskolor och skolor som är i störst behov av stöd också ska prioriteras.

Inför den första omgången 2021/22 av Läslyftet för målgruppen förskoleklassen och lågstadiet genomförde Skolverket en del justeringar i upplägget utifrån synpunkter som framkommit i slutrapporten från Centrum för utvärderingsforskning vid Umeå universitet (UCER). Myndigheten hade som ambition att bland annat ge deltagarna mer tid till fördjupning och reflektion samt öppna upp för en något friare användning av materialet. Förändringarna innebar bland annat att omfattningen av det didaktiska material som deltagarna ska ta del av inom ramen för statsbidraget halverades i jämförelse med de tidigare åren (2015–2020) med Läslyftet i skolan.

Utifrån kunskapen om rektors betydelse för att utvecklingsarbeten ska bli framgångsrika och leda till bestående förändringar har Skolverket också inom ramen för Läslyftet utvecklat stödet till rektorer.

Det höga söktrycket inför läsåret 2023/24 tyder på att huvudmän ser behov av och vill utveckla den tidiga språk-, läs- och skrivundervisningen. Det var därför olyckligt att så många huvudmän fick avslag på sina ansökningar. En försvårande omständighet gällande beviljande av statsbidrag är att storleken på anslaget från regeringen varierar, ibland stort, från år till år. För att Läslyftet ska nå sin fulla potential behövs därför en anpassning till faktiska behov och en kontinuitet i bidragets storlek.

1. Inledning

Skolverket fick i december 2013 i uppdrag av regeringen att svara för genomförandet av fortbildning av lärare i läs- och skrivutveckling med fokus på det kollegiala lärandet.¹ Regeringens bedömning var då att lärare bland annat behövde kunskap om fler metoder för att bättre kunna stödja elevernas läs- och skrivutveckling. Läslyftet skulle enligt uppdraget pågå under perioden 2015–2018 och berättiga till statsbidrag. I december 2016 fick Skolverket ett tilläggsuppdrag om att även svara för genomförandet av fortbildning av förskollärare och skolbibliotekarier i språk-, läs- och skrivutveckling. Uppdraget att genomföra Läslyftet förlängdes sedan till 2019. Behovet av kompetensutveckling inom området och söktrycket från målgruppen i förskolan var dock fortsatt högt under 2019. För att möta detta behov föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2020 att satsningen skulle förlängas.² Skolverket fick i regleringsbrevet för 2020 därmed i uppdrag att fortsatt genomföra fortbildning för förskollärare, lärare och skolbibliotekarier, och att uppdraget för deltagare³ i förskolan skulle pågå till och med vårterminen 2021.⁴

I regleringsbrevet för 2021 fick Skolverket ett förnyat regeringsuppdrag att svara för genomförandet av Läslyftet under perioden 2021–2023 för förskollärare och lärare i förskoleklassen och lågstadiet i grundskolan, anpassade grundskolan (tidigare grundsärskolan), specialskolan och sameskolan.⁵ Fortbildningen skulle vara tydligt kopplad till elevers tidiga läs- och skrivutveckling. Uppdraget förlängdes sedan i regleringsbrevet för 2023 och ska numera även omfatta förskolan.⁶ Insatsen ska särskilt riktas mot förskolor och skolor i områden med socioekonomiska utmaningar.

Sedan 2014 har drygt 78 000 deltagare varit med i Läslyftet med statsbidrag.⁷

1.1 Läslyftets syfte och mål

Det huvudsakliga syftet med Läslyftet är att ge förskollärare, lärare och skolbibliotekarier vetenskapligt väl underbyggda metoder och beprövade arbetssätt för att utveckla barns språkliga och kommunikativa förmåga samt förbättra elevers läsförståelse och skrivförmåga. Läslyftet i förskoleklassen och lågstadiet ska dessutom ha en tydlig koppling till elevers tidiga läs- och skrivutveckling.

¹ U2013/7215/S

² Prop. 2020/21:1 utg.omr. 16, bet. 2020/21: UbU1, rskr. 2020/21:141

³ Med deltagare avses de som genomför kompetensutvecklingsinsatsen i förskolan och skolan.

⁴ U2019/04372

⁵ Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Statens skolverk

⁶ Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Statens skolverk

⁷ Se bilaga 1, tabell 1 Totalt antal deltagare i Läslyftet

För att uppfylla syftet har Läslyftet som mål att dels utveckla undervisningen genom kollegialt lärande, dels bidra till en förändrad undervisnings- och kompetensutvecklingskultur på deltagande förskole- och skolenheter.

Skolverkets mål är att deltagarna gemensamt och kontinuerligt utvecklar kunskap om språk-, läs- och skrivdidaktik samt stärker sin individuella förmåga att tillämpa denna kunskap i den egna undervisningen. Deltagarna ska även utveckla förmågan att bedöma den egna undervisningens betydelse för barns och elevers språk-, läs- och skrivutveckling. Insatsen ska bidra till att stödja det systematiska kvalitetsarbetet inom språk-, läs- och skrivutveckling för huvudman och rektor, utifrån lokala behov och förutsättningar.

2. Läslyftets genomförande

2.1 Kompetensutvecklingsmodell

Läslyftet är utformat enligt samma kompetensutvecklingsmodell som det tidigare Matematiklyftet med ett forskningsbaserat didaktiskt stödmaterial och en strukturerad arbetsgång med fyra respektive åtta delar. I varje del ingår fyra moment, A-D:

- individuell förberedelse (moment A)
- kollegialt lärande (moment B)
- undervisningsaktivitet (moment C)
- gemensam uppföljning (moment D)

Moment A innehåller forskningsbaserade artiklar om språk-, läs- och skrivdidaktik, filmer och annat material för individuell förberedelse. I moment B, C och D finns material för det kollegiala arbetet, exempelvis reflektions- och diskussionsfrågor och förslag på aktiviteter att pröva i undervisningen.

Under de senare åren med Läslyftet har kompetensutvecklingsmodellen succesivt utvecklats när det gäller undervisningsaktiviteterna i moment C och uppföljningen i moment D. Förändringen består av ett iterativt prövande av undervisningsaktiviteten. Det innebär att deltagarna genomför undervisningsaktiviteten, reflekterar över hur det gick, förfinar för att sedan pröva den igen. Detta prövande kan ske i moment C men även efter den gemensamma uppföljningen i moment D.

2.2 Didaktiskt material

Skolverket har genom åren fortlöpande tecknat överenskommelser och avtal med olika lärosäten och forskare som på uppdrag av myndigheten tagit fram artiklar till stödmaterialet, som är ordnat i så kallade moduler. Som en kvalitetssäkring granskas texterna av forskare på andra lärosäten och av Skolverket. Myndigheten tar även fram filmer som visar exempel på undervisning och där förskollärare, lärare, skolbibliotekarier och rektorer medverkar. Under åren med Läslyftet har Skolverket tagit fram ett stort antal moduler som vänder sig till olika skolformer, årskurser, lärarkategorier samt till skolbibliotekarier.

När myndigheten fick det förnyade uppdraget att genomföra Läslyftet för förskoleklassen och lågstadiet gjordes därför ett urval av moduler som skulle vara valbara inom statsbidraget för den specifika målgruppen. Urvalet gjordes utifrån kriteriet att stödmaterialet skulle ha en tydlig koppling till den tidiga läs- och skrivundervisningen. Sammanlagt finns det därför nio moduler för målgruppen att välja mellan.⁸ Fyra moduler vänder sig till förskoleklass-åk 3 i grundskolan och sameskolan, tre vänder sig till anpassade grundskolan och en vänder sig till specialskolan. De valbara modulerna genomgick också en översyn och revidering. Det innebär att alla moduler reviderades för att anpassas till de nya skrivningarna i läro- och kursplanerna som började gälla 1 juli 2021 för grundskolan, sameskolan och anpassade grundskolan. De valbara modulerna som vände sig till förskoleklass-åk 3 kompletterades också med nytt material i form av fördjupningsartiklar, filmer och bildreportage. Syftet med kompletteringarna var dels att lyfta fram ytterligare aspekter inom området tidig läs- och skrivundervisning, dels att tydligare synliggöra undervisning i förskoleklassen i materialet. Ytterligare ett syfte var att ge de deltagande skolorna ett större urval av fördjupningsmaterial att ta del av i mån av tid.

För Läslyftet i förskolan finns det sammanlagt sex moduler att välja mellan.⁹ Samtliga reviderades i samband med ny läroplan 2019. I flera av modulerna har det under åren också tillförts nytt material i form av fördjupningsartiklar, filmer och bildreportage.

2.3 Webbplattform med didaktiskt material

Modulerna i Läslyftet publiceras på Skolverkets webbplattform Lärportalen, där alla modulliknande insatser¹⁰ är ordnade under olika områden i så kallade ingångar. Allt material på Lärportalen är fritt och öppet för alla att använda. Modulerna som är valbara för förskoleklassen och lågstadiet finns under en egen ingång på webbplattformen. Modulerna som är valbara för förskolan ligger under ingången som är gemensam för alla moduler som behandlar språk-, läs- och skrivutveckling. De är dock möjliga att sortera ut genom att söka på skolformen förskola. På plattformen finns för handledare och rektorer även material om dels

⁸ Se bilaga 1, tabell 2. Moduler för förskoleklassen och lågstadiet

⁹ Se bilaga 1, tabell 3. Moduler för förskolan

¹⁰ [Skolverkets lärportal](#)

kollegialt lärande och hur det kan organiseras, dels handledarutbildningen. Det finns också en filmbank.

På skolverket.se finns de valbara modulerna presenterade i en så kallad modulguide, en för förskolan och en för förskoleklassen och lågstadiet. Modulguiderna går att ladda ned och de delas ut i tryckta exemplar i samband med inledande konferenser för handledare och rektorer.

2.4 Statsbidrag

I enlighet med regeringsuppdraget fördelar Skolverket statsbidrag till huvudmän med stöd av förordningen (2015:42) om statsbidrag för handledare i språk-, läs- och skrivutveckling. Statsbidraget är en ersättning för lön så att handledare ska använda motsvarande 10 eller 20 procent av en heltidstjänst till att verka som handledare i Läsllyftet. En handledare med 10 procent nedsättning i tid ska handleda minst fem deltagare och en handledare med 20 procent nedsättning i tid ska handleda minst tio deltagare. För förskolans del innebär detta att kravet på hur stora grupperna ska vara minskade i jämförelse med de tidigare åren med statsbidrag 2017–2021. Anledningen till det är att Läsllyftet i förskolan under 2023/24 enbart vänder sig till förskollärare.

2.4.1 Förutsättningar för genomförande

För att underlätta för förskolor och skolor att uppnå villkoren för statsbidraget är det inte bara möjligt för huvudmän att organisera samarbete mellan olika förskole- eller skolenheter hos en och samma huvudman utan även med andra huvudmän. Det kan exempelvis handla om samarbeten för att uppnå en gruppstorlek på minst fem deltagare eller om att en handledare leder det kollegiala lärandet på flera enheter inom huvudmannen eller hos olika huvudmän. Väldigt få huvudmän har dock hittills använt sig av möjligheten att samarbeta mellan olika huvudmän.

Utvärderingen från Centrum för utvärderingsforskning vid Umeå universitet (UCER)¹¹ visar att många deltagare som genomförde Läsllyftet i skolan före år 2019 har upplevt att tempot varit högt och att de saknat tid till fördjupning. Inför uppstarten av Läsllyftet i förskoleklassen och lågstadiet år 2021 har Skolverket därför valt att ändra omfattningen av det didaktiska material som deltagarna ska ta del av, i jämförelse med de tidigare åren med Läsllyftet.¹² Det innebär att deltagande skolor ska genomföra åtta moduldelar under läsåret med statsbidrag, fördelat på antingen en hel modul med åtta delar eller två olika moduler med fyra valfria delar ur varje modul. Handledaren har dock samma nedsättning i tid som de tidigare åren med Läsllyftet i skolan. Detta har gett handledaren tidsmässigt utrymme att inte bara planera för och leda de kollegiala samtalen, utan även att stödja deltagarna i moment C, undervisningsaktiviteten. Det har också gett ett

¹¹ [Utvärdering av Läsllyftet. Slutrapport från den nationella utvärderingen av Läsllyftets genomförande och effekter i olika skolformer](#)

¹² Under åren 2015–2020 skulle deltagande skolor genomföra två moduler, båda bestående av åtta delar, under ett läsår.

större utrymme för deltagarna att fördjupa sig i innehållet i artiklarna och ta del av det valbara fördjupningsmaterialet.

När det gällde det förnyade uppdraget att inför 2023/24 även genomföra Läslyftet för förskolan, valde Skolverket att ha kvar samma omfattning som tidigare år, det vill säga en modul bestående av fyra delar under ett år. Bakgrunden till det är att det framkommit i utvärderingen från UCER att tempot för förskolan fungerat väl.

2.4.2 Deltagande 2021–2023

Intresset för att söka statsbidrag för Läslyftet i förskoleklassen och lågstadiet var under läsåren 2021/22 och 2022/23 lågt i förhållande till statsbidragets storlek. Alla som sökte och uppfyllde kriterierna fick därför bidraget beviljat. Inför läsåret 2023/24, då även förskolan tillkom som målgrupp, ökade intresset och söktrycket var då högt både från förskolan och från förskoleklassen och lågstadiet.¹³ Bidraget fördelades mellan Läslyftet i förskolan och Läslyftet i förskoleklassen och lågstadiet. Eftersom söktrycket var högre i förskolan fördelades ca 60 procent av den totala summan för statsbidraget till förskolan och ca 40 procent till förskoleklassen och lågstadiet.¹⁴ Därefter behövdes ett urval göras där förskolor och skolor med socioekonomiska utmaningar prioriterades.

En möjlig förklaring till det låga söktrycket de två första omgångarna är att skolorna då hade fullt upp med att hantera pandemin (2021/22) samt följdverkningarna av pandemin (2022/23). En annan möjlig förklaring kan vara att Skolverket inte i tillräckligt hög utsträckning nådde ut med information om det nya lägre tempot.

När det gäller söktrycket inför läsåret 2023/24 kan Skolverket konstatera att informationen om möjligheten att söka statsbidrag för förskolan nådde ut till målgruppen och att många huvudmän ville söka statsbidraget. Möjliga förklaringar till att intresset även ökade från skolhuvudmännen kan vara att efterdyningarna av pandemin hade börjat ebba ut och att fler huvudmän dessutom hade blivit medvetna om möjligheten att söka bidraget. Det höga söktrycket visar också att det finns behov av och intresse för att utveckla den tidiga språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningen, både i förskolan och i förskoleklassen och lågstadiet. Förskoleklassen och lågstadiet blev dock, trots det högre söktrycket, beviljade statsbidrag för färre handledare inför läsåret 2023/24 i jämförelse med de två föregående omgångarna. Anledningen till det är att målgruppen för statsbidraget utökades till att även omfatta förskolan.

Under läsåret 2021/22 utgick statsbidrag för 126 handledare och läsåret 2022/23 utgick statsbidrag för 138 handledare i förskoleklassen och lågstadiet. Läsåret 2023/24 utgår statsbidrag för 285 handledare varav 175 i förskolan och 105 i förskoleklassen och lågstadiet.

¹³ Se bilaga 1, tabell 4. Söktrycket samt budget gentemot beviljade statsbidrag i belopp för Läslyftet

¹⁴ Se bilaga 1, tabell 5. Läslyftet under läsåret 23/24 fördelat per skolform.

Inom ramen för statsbidraget 2021/22 och 2022/23 deltog sammanlagt 2482 lärare och förskollärare i förskoleklass i Läsllyftet.¹⁵ Under 2023/24 deltar sammanlagt 1721 förskollärare i förskolan och 958 förskollärare och lärare i förskoleklass och lågstadiet i Läsllyftet.¹⁶

Ovan nämnda siffror visar dock inte på unika deltagare eftersom en del förskolor, skolor och huvudmän har deltagit tidigare.

2.5 Handledare

Handledarna har en viktig roll i Läsllyftet. De ska planera och leda det kollegiala lärandet, vara samtalsledare, vägleda deltagarna i arbetet med modulerna samt vara ett stöd i arbetet med att utveckla undervisningsaktiviteterna. Handledarna utses av respektive deltagande huvudman med villkoret att de uppfyller kraven i förordningen. Det innebär att handledaren förutom att vara legitimerad förskollärare eller lärare bland annat ska vara behörig i svenska eller svenska som andraspråk alternativt att de på annat sätt har tillägnat sig goda kunskaper i språkutvecklande arbetssätt. De ska också ha undervisat i minst fyra år.¹⁷

2.5.1 Innehåll och genomförande av handledarutbildning

Handledarna erbjuds en handledarutbildning bestående av åtta dagar fördelade på fyra till fem tillfällen. Syftet med utbildningen är att utveckla förmågan att leda kollegialt lärande inom Läsllyftet. Utbildningen genomförs av lärosäten. Under läsåret 2021/22 deltog 70 handledare i utbildningen och läsåret 2022/23 deltog 60 handledare. Läsåret 2023/24 deltar sammanlagt 140 handledare, varav 90 i förskolan och 50 i förskoleklassen och lågstadiet.¹⁸

Skolverket har tagit fram en utbildningsplan som bland annat anger att handledarutbildningen ska förhålla sig till kompetensutvecklingsmodellen och ge handledarna stöd i att leda och fördjupa samtalen samt organisera den gemensamma planeringen av undervisningsaktiviteterna. Utbildningsplanen revideras årligen. Lärosätena lämnar in en aktivitetsplan som godkänns av Skolverket före genomförandet.

Skolverket deltar årligen vid ett par av utbildningstillfällena. Ett syfte med deltagandet är att få återkoppling på hur insatsen upplevs för att kunna följa upp. Andra syften är att svara på frågor, delge information och etablera kontakt med lärosäte och handledare.

För att säkerställa likvärdighet och kvalitet i utbildningen genomförs även ett antal gemensamma arbetsmöten med ansvariga på lärosätena.

¹⁵ Se bilaga 1, tabell 6. Antal huvudmän, handledare och deltagare i Läsllyftet i förskoleklassen och lågstadiet samt i Läsllyftet i förskolan per läsår.

¹⁶ Se bilaga 1, tabell 6. Antal huvudmän, handledare och deltagare i Läsllyftet i förskoleklassen och lågstadiet samt i Läsllyftet i förskolan per läsår

¹⁷ Förordning (2015:42) om statsbidrag för handledare i språk-, läs- och skrivutveckling

¹⁸ Se bilaga 1, Tabell 7. Antal deltagare på Läsllyftets handledarutbildning.

Under handledarutbildningen 2021/22 rådde restriktioner på grund av pandemin. Utbildningen hölls därför helt digitalt. Det digitala formatet har varit uppskattat och då kanske främst av de deltagare som skulle ha haft/har en lång resväg till de aktuella lärosätena. Samtidigt visar utvärderingar också att deltagarna anser att det är svårare att lära känna varandra och skapa nätverk i den digitala formen. Inför omgång 2022/23 har Skolverket därför i samråd med lärosätena lagt upp utbildningen så att två av de åtta dagarna genomförs som en fysisk tvådagarssträff på lärosätet. Dessa dagar ska ligga i början av höstterminen.

I syfte att stödja ett långsiktigt arbete, erbjuder Skolverket även *Handleda vidare* för de handledare som fortsätter att leda kollegialt lärande inom språk-, läs- och skrivutveckling. Stödet består av två endagarsträffar och utförs av ett lärosäte. De senaste åren har tillfällena varit digitala. Under läsåret 2021/22 var det ca 40 deltagare och läsåret 2023/24 är det 20 deltagare i *Handleda vidare*.¹⁹ Det är möjligt att delta i de uppföljande utbildningstillfällena flera år i rad.

2.6 Stöd till handledare och rektorer

Skolverket har årligen genomfört inledande konferenser för blivande handledare och rektorer i syfte att ge stöd i planering, organisering och uppföljning av det kollegiala lärandet samt att skapa gemensam förståelse för kompetensutvecklingsmodellen, modulerna och statsbidraget. Ytterligare ett syfte med konferensen är att lyfta vikten av att satsningen dockar in i de deltagande förskolornas och skolornas systematiska kvalitetsarbete.

Under åren 2022 och 2023 erbjöd Skolverket dessutom en digital informationsträff för de rektorer och handledare som inte hade möjlighet att delta i någon av de inledande konferenserna. Förutom att de deltagande handledarna och rektorerna fick ta del av den information som Skolverket bedömde var mest väsentlig inför genomförande av Läslyftet, fick de också möjlighet att ställa frågor.

Skolverket har tagit fram och kontinuerligt reviderat informations- och samtalsunderlagen ”Planera, organisera och följa upp” för att ge rektorer i förskola och skola vägledning i planeringsarbetet och stimulera till samtal om viktiga beslut och ställningstaganden utifrån det systematiska kvalitetsarbetet. I materialet lyfts också vikten av att utvecklingsarbetet bedrivs uthålligt och långsiktigt. Skolverket har tagit fram ett informations- och samtalsunderlag som vänder sig till förskolan²⁰ och ett som vänder sig till förskoleklassen och lågstadiet²¹. Materialen finns att ladda ner på skolverket.se och delas ut under de inledande konferenserna.

För att ytterligare lyfta fram vikten av att utvecklingsarbeten bedrivs systematiskt och långsiktigt, bjöd Skolverket in de rektorer som då arbetade med Läslyftet med

¹⁹ Se bilaga 1, tabell 8. Antal deltagare på ”Handleda vidare”.

²⁰ [Planera, organisera och följa upp. Läslyftet i förskolan med statsbidrag](#)

²¹ [Planera, organisera och följa upp. Läslyftet i förskoleklassen och lågstadiet med statsbidrag](#)

statsbidrag till en digital uppföljningsträff våren 2023. Under träffen fick rektorerna ta del av en föreläsning om rektors betydelse för kollegialt lärande inom läs- och skrivundervisning. De fick också utbyta erfarenheter om hur utvecklingsarbeten avseende språk-, läs- och skrivundervisning och det kollegiala lärandet kan bli hållbart över tid. En liknande uppföljningsträff är inplanerad under våren 2024.

2.7 Kommunikationsinsatser

När Skolverket inför 2021 fick uppdraget att genomföra Läslyftet för förskoleklassen och lågstadiet behövde information om möjligheten att söka statsbidrag för den specifika målgruppen kommuniceras. Dessutom var det viktigt att de förändringar som gjorts gällande det lägre tempot nådde målgruppen. Som ett led i detta och för att inspirera till deltagande valde Skolverket att genomföra ett webinarium om språk-, läs- och skrivutveckling. Målgrupp för webinariet var förskollärare, lärare, skolbibliotekarier och rektorer. Skolverket har sedan valt att erbjuda detta inför varje ny ansökningsomgång. Inför ansökningsperioden för 2024/25 genomför Skolverket dels ett webinarium som vänder sig till de som arbetar i förskolan, dels ett som vänder sig till de som arbetar i förskoleklassen och lågstadiet.

För att ytterligare nå ut till målgrupperna har Skolverket köpt annonsering i olika medier och kanaler samt marknadsfört insatsen i egna kanaler. Myndigheten har också spridit information om Läslyftet i lämpliga sammanhang, bland annat genom Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling samt skolbibliotek, NCS. Skolverket har även internt samordnat Läslyftet med andra närliggande insatser, exempelvis insatser gällande garantin för tidiga stödinsatser och stärka barns och elevers läsning.

2.8 Övriga insatser kopplade till Läslyftet

Sedan 1 juli 2019 gäller bestämmelsen i skollagen om en garanti för tidiga stödinsatser för förskoleklassen och lågstadiet. I samband med åtgärdsgarantins införande fick Skolverket och SPSM år 2018 ett gemensamt uppdrag att genomföra kompetensutvecklings- och implementeringsinsatser riktade till de skolor som berördes av skollagsförstärkningen.²² Som ett led i detta arbete har Skolverket därför kommunicerat att Läslyftet har nära koppling till skolornas arbete med tidiga stödinsatser och att de med fördel kan använda Läslyftets material och kompetensutvecklingsmodell i arbetet med att utveckla den tidiga läs- och skrivundervisningen. Myndigheten skapade också en ingång på Lärportalen där moduler som handlar om tidig läs- och skrivundervisning samt tidig matematikundervisning publicerades. Ingången heter Läsa, skriva, räkna.

²² U2018/02959/S

Skolverket har enligt myndighetens instruktion i uppdrag att bedriva Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling samt skolbibliotek (NCS). Skolbibliotek tillkom som målgrupp under våren 2022, vilket välkomnades av Skolverket, inte minst med tanke på den viktiga roll skolbiblioteket kan ha för att stödja elevers läsutveckling. Det övergripande syftet med NCS är att stimulera huvudmän och förskole- och skolenheter att aktivt arbeta med språk-, läs- och skrivutveckling.²³ NCS stödjer sedan många år tillbaka nätverk för språk-, läs- och skrivutvecklare i hela Sverige och erbjuder processtöd för de som har ett övergripande uppdrag som språk-, läs- och skrivutvecklare, antingen på huvudmannanivå eller som samordnare för flera förskolor eller skolor. NCS har också en webbsida med information om sådant som är aktuellt inom språk-, läs- och skrivutveckling och skickar ut ett nyhetsbrev cirka tre gånger per år. NCS erbjuder också årligen en konferens för språk-, läs- och skrivutvecklare samt skolbibliotekssamordnare.

Inom ramen för arbetet med NCS lyfter myndigheten fram vikten av att förskolor och skolor bedriver ett systematiskt och långsiktigt arbete med att utveckla den språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningen och att det bland annat kan ske med hjälp av Läslyftet. Denna möjlighet finns för alla förskolor och skolor, alltså även för dem som inte vill eller kan söka statsbidrag, eftersom materialet ligger öppet för alla att ta del av via Lärportalen.

För att ytterligare stödja de förskolor och skolor som inte vill eller kan söka statsbidrag erbjuder Skolverket dessutom utbildningen Leda kollegialt lärande. Utbildningen ger stöd för att arbeta kollegialt med bland annat Läslyftets material.

Under 2022 tog NCS tillsammans med Bokstart på Kulturrådet fram inspirationsmaterialet *Läs tillsammans! På förskolan, biblioteket och i hemmet*.²⁴ Det handlar om högläsning och samtal om text och bild i förskolan. I augusti-september 2022 skickades materialet till landets alla förskolor. En av anledningarna till att materialet togs fram var att nå ut till fler förskolor än de som genomför Läslyftet med statsbidrag, och då särskilt till de målgrupper inom förskolan som upplever att Läslyftets texter är svåra att ta till sig.²⁵ En annan anledning var att förtydliga vikten av samverkan, i det här fallet gällande högläsning, mellan dels förskolan och vårdnadshavare, dels förskolan och folkbiblioteken.

²³ Se nätverksplan, diarienummer: 2023:1783

²⁴ *Läs tillsammans! På förskolan, biblioteket och i hemmet*

²⁵ Se sid. 14

3. Uppföljning

Utvärderingar av Läslyftet har under åren genomförts både internt på Skolverket och av externa aktörer på uppdrag av Skolverket. Ingen ny extern utvärdering har gjorts under perioden 2021–2024.

3.1 Extern utvärdering

Under perioden 2016–2019 genomförde Centrum för utvärderingsforskning vid Umeå universitet, UCER en utvärdering av Läslyftet.²⁶ Syftet var att få fram underlag till förbättringar av Läslyftet och vara till nytta både för Skolverket och för huvudmän i genomförandet av liknande satsningar.

Läslyftet har enligt UCER under åren 2016–2019 varit en uppskattad kompetensutvecklingsinsats. Läslyftet bidrog till många önskade effekter i undervisningen. Satsningen har upplevts stärka undervisningen när det gäller arbetet med texter, läsförståelse samt ord- och begreppsförståelse. Den har också bidragit till att utveckla förskolepersonalens och lärarnas interaktion med barnen och eleverna om olika texter. Dessutom tycks satsningen ha ökat samverkan mellan lärare och skolbibliotekarier. Handedare, deltagare i förskolan och i grundskolans lägre årskurser samt lärare i svenska och svenska som andraspråk var de målgrupper som upplevde störst effekter. De fick genom det kollegiala lärandet nya insikter i och kunskaper om undervisning.

Utvärderingen visade också att lärare upplever kvarstående effekter på undervisningen. Bland annat uppger de att de använde fler språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder och arbetade med olika texter på ett mer medvetet sätt. De upplevde också att barnen och eleverna hade fått ett ökat intresse för text och läsning. Det framkommer dock också i utvärderingen att ett och ett halvt år efter deltagandet hade effekterna minskat.

I utvärderingen framhåller UCER betydelsen av rektorers stöd för att uppnå önskade effekter under genomförandet av Läslyftet. De lyfter också fram att varaktigheten i effekterna påverkas av om rektorer skapar goda förutsättningar för lärare och förskolepersonal att kunna fortsätta arbeta med materialet.

Det framkommer också en del utmaningar i utvärderingen. I grundskolan upplevde exempelvis många av deltagarna att tempot varit för högt och att de därför inte hunnit stanna upp och fördjupa sig i materialet, vilket påverkade kvaliteten negativt. I Läslyftet i förskolan upplevde däremot en majoritet av deltagarna att tempot varit lagom högt. En utmaning som i stället framkom i förskolan var skillnader i deltagarnas upplevelser av svårighetsnivån på texterna.

²⁶ [Utvärdering av Läslyftet](#) Slutrapport från den nationella utvärderingen av Läslyftets genomförande och effekter i olika skolformer

En del förskollärare upplevde dem som alldeles för grundläggande medan andra i personalen upplevde att de var svåra att ta till sig.

I UCERS utvärderingsuppdrag ingick också att lämna rekommendationer för det fortsatta arbetet med Läslyftet eller för framtida liknande satsningar. En av dessa var att Skolverket borde fortsätta utveckla Läslyftet med fokus på det som fungerat mindre bra och underlätta för en friare användning av materialet, både med och utan statsbidrag. I linje med det har Skolverket anpassat både kompetensutvecklingsmodellen och omfattningen av det material deltagare ska ta del av. Myndigheten erbjuder också sedan flera år en utbildning i att leda kollegialt lärande för de som deltar utan statsbidrag.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU, har gjort en effektutvärdering av Läslyftet gällande perioden 2015–2018. Rapporten planeras att publiceras under hösten 2023.

3.2 Skolverkets uppföljningar

Skolverket har i en utvärdering följt upp i vilken utsträckning arbetet med de tre kompetensutvecklingsinsatserna Matematiklyftet, Läslyftet och Specialpedagogik för lärande har lett till fortsatt arbete med kollegialt lärande på ett antal skolor. Resultatet från utvärderingen finns publicerat i rapporten Kollegialt lärande fyra år efter Skolverkets lyft.²⁷ Inom ramen för arbetet med Läslyftet har myndigheten genomfört uppföljande enkäter med deltagande handledare och rektorer i Läslyftet.

I rapporten om de tre lyften framkommer bland annat att det krävs vissa förutsättningar för att få det kollegiala lärandet att fungera. Det handlar om att träffarna ska vara schemalagda, att det finns tid till planering och att det finns en mötesledare. Skolorna behöver också sätta upp mål för arbetet och ha tillgång till underlag av god kvalitet för det kollegiala lärandet. I rapporten lyfts också vikten av rektors engagemang och betydelse för att det ska etableras en hållbar struktur för det kollegiala lärandet. Det framkommer också att det är viktigt att skolan gör upp en plan för det fortsatta arbetet med kollegialt lärande för att få det att fungera även efter året med statsbidrag.

När det gäller det nu pågående arbetet med Läslyftet följer Skolverket upp varje enskilt utbildningstillfälle på handledarutbildningen genom en enkät till deltagarna. Även utbildningen som helhet utvärderas av deltagarna när den är avslutad. Resultatet från omgångarna 2021/22 och 2022/23 visar att majoriteten av de deltagare som svarat på enkäten anser att utbildningen har utvecklat deras förmåga att leda kollegialt lärande i Läslyftet.²⁸ Detta gäller oavsett vilket lärosäte som gett utbildningen. Deltagarna har exempelvis uppskattat att utbildningen

²⁷ Skolverkets rapport: Kollegialt lärande fyra år efter Skolverkets lyft. Delrapport 2 i samlad utvärdering av Skolverkets större kompetensutvecklingsinsatser. Se även Delrapport 1. Samlad utvärdering av Skolverkets större kompetensutvecklingsinsatser.

²⁸ Utvärdering från handledarutbildning vid lärosäten läsåret 2021/22 och 2022/23

kombinerar föreläsningar om språk-, läs- och skrivutveckling och handledning med samtal i basgrupper om det pågående handledaruppdraget.

Skolverket följer också upp hur arbetet fungerar ute på de deltagande förskolorna och skolorna genom våra besök på handledarutbildningen. Under åren 2021–2023 har Skolverket noterat att majoriteten av de handledare som har genomfört Läslyftet i förskoleklassen och lågstadiet anser att kompetensutvecklingen har varit angelägen att genomföra och att arbetet ute på skolorna i stort sett har fungerat väl. Det nya lägre tempot verkar också i viss utsträckning ha möjliggjort för handledaren att ha en stödjande roll i reflektionen över undervisningsaktiviteternas genomförande.

Samarbetet mellan Skolverket och lärosätena som getts i uppdrag att genomföra handledarutbildningen har under åren 2021–2023 fungerat väl. Under de återkommande arbetsmötena mellan Skolverket och lärosätena ges möjligheter att samtala och utbyta erfarenheter om vad som fungerar bra i utbildningen och vad som kan behöva utvecklas. Bland annat har samtal förts om hur utbildningen kan läggas upp när den har varit helt eller delvis digital. Samtal har också förts om hur utbildningen kan ge handledarna stöd i uppdraget att delta i den kontinuerliga reflektionen över undervisningsaktiviteternas genomförande.

De rektorer och handledare som deltar på de inledande konferenserna får svara på en uppföljande enkät. Resultaten från konferenserna våren 2023 visar att 93 procent av de som svarade på enkäten anser att de i mycket eller ganska hög utsträckning fått användbara kunskaper för sitt fortsatta arbete med Läslyftet.

4. Skolverkets slutsatser och kommentarer

Språkets betydelse för lärandet kan inte nog betonas. Ett rikt språk ger förmåga att kommunicera med och bättre förstå sin omvärld samt att bli en aktiv deltagare i ett demokratiskt samhälle. För att barn och elever tidigt ska få uppleva att de lyckas och därmed få en tilltro till sin förmåga att lära, är det viktigt att de redan från starten i förskolan, förskoleklassen och lågstadiet får möta en språk-, läs- och skrivundervisning som fångar upp och anpassas efter deras behov. Skolverket ser därför positivt på att myndigheten 2021 fick det förnyade uppdraget att genomföra Läslyftet i förskoleklassen och lågstadiet, inte minst eftersom det kan ge skolorna stöd i arbetet med att utveckla undervisningen inom ramen för bestämmelserna om en garanti för tidiga stödinsatser i förskoleklassen och lågstadiet i grundskolan, specialskolan och sameskolan. Myndigheten ser även positivt på att förskolan sedan 2023 återigen blivit målgrupp för insatsen,

eftersom vi vet att förskolan kan göra stor skillnad för barns språkliga utveckling och kommunikativa förmåga.

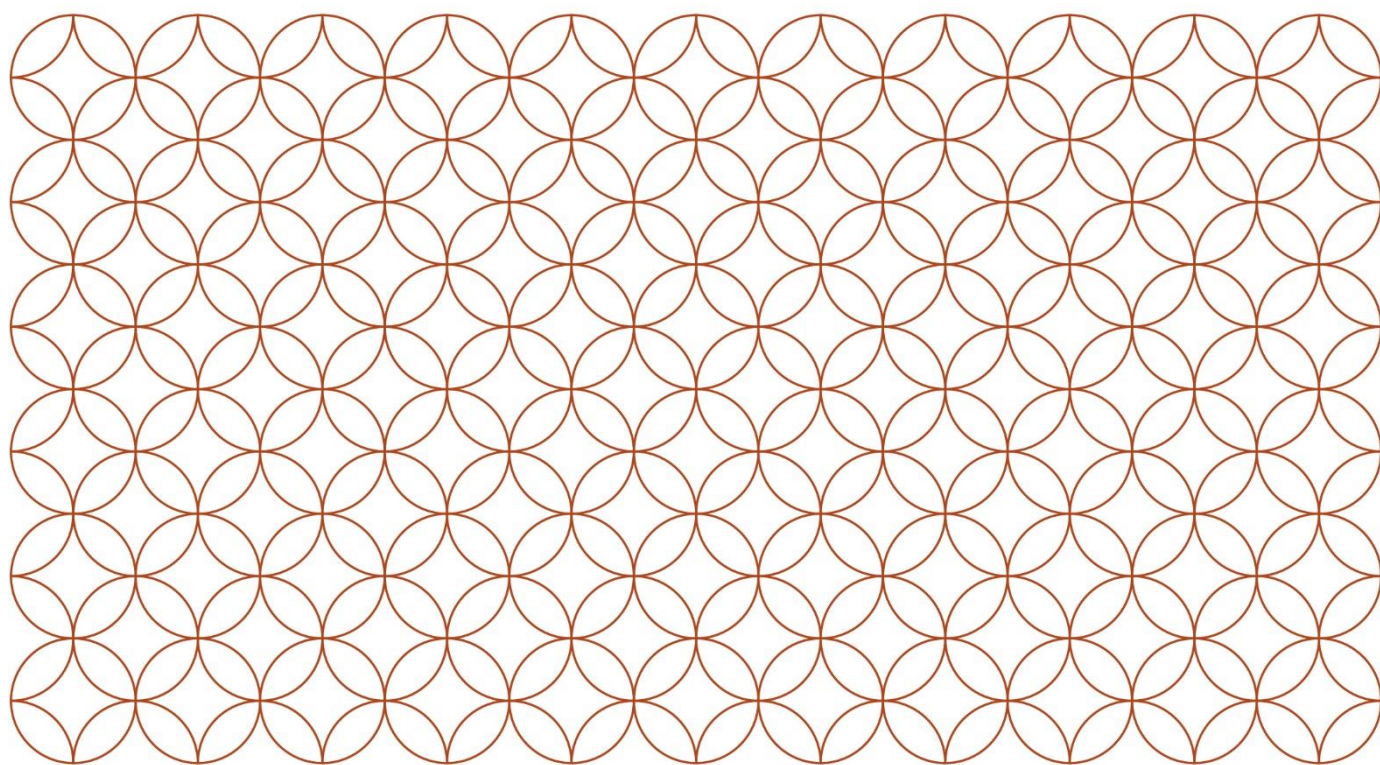
Det höga söktrycket inför läsåret 2023/24 tyder på att huvudmän ser behov av och vill utveckla den tidiga språk-, läs- och skrivundervisningen. Det var därför olyckligt att så många huvudmän fick avslag på sina ansökningar. En försvårande omständighet gällande beviljande av statsbidrag är att storleken på anslaget från regeringen varierar, ibland stort, från år till år. För att Läslyftet ska nå sin fulla potential behövs därför en anpassning till faktiska behov och en kontinuitet i bidragets storlek.

För att säkerställa att det valbara didaktiska materialet är fortsatt relevant och svarar mot identifierade behov, behöver Skolverket se över materialet regelbundet. Bland annat behöver delar av materialet som vänder sig till förskoleklassen och lågstadiet ses över utifrån resultatet från PIRLS 2021.

Läslyftet har genomgått en omfattande utvärdering under åren 2015–2019. Skolverket har även internt tagit fram två rapporter om de tre lyften och det fortsatta kollegiala lärandet. Utöver detta vore det värdefullt att göra en utvärdering kring hur det kollegiala lärandet för de nuvarande specifika målgrupperna fungerar, inte minst med tanke på att justeringar har gjorts för skolan när det gäller omfattningen av det didaktiska material som deltagarna ska ta sig an under läsåret med statsbidrag.

Rektor är betydelsefull för att det kollegiala lärandet ska fungera. Skolverket har därför under åren 2021–2023 utvecklat stödet till rektorer. Bland annat har myndigheten reviderat informations- och samtalsunderlagen Planera, organisera och följa upp. Skolverket har även bjudit in de rektorer som har ett pågående arbete med Läslyftet till en uppföljande rektorsträff. I det fortsatta arbetet med Läslyftet planerar myndigheten att vidare utveckla stödet till rektorer, bland annat utifrån de aspekter gällande rektors ledning och styrning som framkommer i Skolverkets rapporter om de tre lyften.

För att bättre nå ut och underlätta för målgrupperna har Skolverket internt samordnat Läslyftet med andra närliggande insatser, exempelvis insatser gällande garantin för tidiga stödinsatser, stärka barns och elevers läsning och Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling samt skolbibliotek (NCS). Skolverket har också samverkat med andra myndigheter, exempelvis med Kulturrådet. Inför nya uppdrag behöver detta interna och externa samarbete fortsätta och utvecklas.

Skolverket

www.skolverket.se